

Arboretet er en samling af over 100 forskellige træarter og et yndet udflugtsmål for bornholmerne.

Gravrøser fra ca. 500 f. Kr. - omkring to større stenrøser findes mere end 60 små røser, og her er spor efter den tids landbrugsdrift.

Duedalsvandet ligger i en sprækkedal - et andet navn Dødedalen vidner måske om menneskeofringer i gammel tid.

Stormfældet bøg fra 1967. Selv om bøgerne har ligget ned siden da, er de fleste stadig levende. Efterhånden er både birk og pil groet op. Men bøgetræer har sået sig selv, og i det lange løb vil bøgen nok dominere arealet igen. Dette særprægede skovstykke er overladt til sig selv - bliv derfor på stien.

Tur IV - Højlyngsturen

Turen går gennem den del af Højlyngen, som blev plantet til sidst. Denne del af Almindingen er jævnere, men alligevel storladet. Begynd f.eks. ved parkeringspladsen ved Bastemose ved 17 km-stenen. På turen kan du opleve:

Luntten er en grusbakke, hvorfra der tidligere var udsyn vidt omkring. Navnet Lunte betyder bål, og tidligere har man nok tændt bavn her som tegn på urolige tider.

Enebærskoven er en del af Højlyngen, som aldrig blev plantet til. I dag er her ene og selvsået skovfyr, birk og bævreasp. Trævæksten holdes nede af græssende får.

Rundemose er en tidligere mose i Højlyngen, der blev udgravet i 1950'erne som beskæftigelsesarbejde.

Skovfyr ved Åsen er plantet omkring 1910 som første generation i Højlyngen. Det er en af de flotteste skovfyrbevoksninger med rester af den oprindelige flora (lyng, blåbær, femradet ulvefod) og den nordiske skovfyrflora (bl.a. linnæa).

Grønkul er en grusbakke bevoset med lyng og ene.

Stenløsevejen - nord herfor ses et lysåbent skovbillede. Det er tidligere lymgoser samt overdrev med ene, selvsået skovfyr og birk.

Lindesbjerg er en grusbakke, som næsten er gravet helt bort. Stednavnene Lindesbjerg og Bastemose tyder på, at der tidligere har været lindetræer på stedet. Man udvandt bast af barken fra lindetræet og brugte det til reb.

Bastemose er en lavvandet mose med rent vand. Det er en perle både botanisk og for fuglene. Her findes adskillige orkidé- og vintergrønarter, flere slags insektædende planter, hvis avneknippe m.m. Vandstanden er hævet for at hindre tilgroning, og der slås hø eller afgræsses flere steder for at gavne plantelivet. På nordsiden findes et handicapvenligt fugletårn. Her ses endnu resterne af Svymasteren – en syvstammet rødgran.

Tur V - Rundt om Svinemosen

Denne tur følger skovspor og stier rundt om Svinemosen.

I Svinemosen yngler bl.a. mange grågæs, rørhøg og ofte også traner. Læg mærke til den dybe grøft ved Søndre Svinemosevej. Den er udgravet med hånden omkring 1880, da man ville af med vandet for at grave tørv og for at få træerne til at vokse bedre. I dag er vandstanden i mosen atter hævet med et stigbord.

Velkommen til Almindingen

Midt på Bornholm ligger en af de største samlede skove i Danmark - her er i alt 6.000 ha eller 60 km² skov. Tidligere var det meste af området en træløs hede, som man kaldte Højlyngen. Her var fælles græsning for hele øen. Navnet Almindingen, som betyder "alle mænds" hentyder til dette. Tilplantningen er sket siden år 1800.

Staten ejer 2.412 ha eller godt 24 km² af Almindingen.

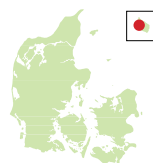
Bøgetræer som væltede i stormen i 1967 - Se tur III.

Handicapforhold: Turforslagene egner sig ikke til kørestol. I tørre perioder kan en kørestol bruges på de fleste skovveje. På www.nst.dk findes et skovkort, som viser de handicapvenlige skovveje uden store stigninger. Fugletårnet i Bastemose er handicapvenligt, og ved Andresemosen syd for travbanen findes en handicapvenlig sti m.m.

På www.bornholmsnatur.dk kan du hente yderligere inspiration til ture ud i den bornholmske natur.

Almindingen administreres af Naturstyrelsen, Bornholm.
Find flere oplysninger på www.nst.dk.

● Almindingen

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

www.nst.dk • Tlf: 7254 3000

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Almindingen - Bornholm

Almindingens historie

Staten - eller kongen - har ejet jord på Bornholm meget længe. Allerede omkring år 1150 opførte kongen Lilleborg midt i Almindingen. Borgen skulle være en modvægt mod ærkebispens Hammershus.

Store dele af Bornholm var formentlig dækket af skov i midten af 1100-tallet, men rovdrift på skoven gennem århundreder medførte at skoven gik tilbage. Der blev hentet træ til husbyggeri, husgeråd, skibe og ikke mindst brændsel. Desuden græssede dyr fra hele øen i skoven. Dyrene åd alle de nye planter, og det betød at der ikke kom nogen genvækst. Træmangel truede, og det blev forbudt at eksportere træ fra øen.

I lange tider var det i øvrigt jagten som betød mest. I 1630 blev der skudt to hundrede stykker kronvildt til hoffets husholdning. Almindingen leverede også kronvildt til Jægersborg Dyrehave ved København, da den blev anlagt i midten af 1600-tallet.

Kort før 1800 besluttede Rentekammeret at genrejse Almindingen som skov. Der var da næsten intet af skoven tilbage, kun få gamle og krogede ege nær Ekkodalen. Så blev den unge bornholmer Hans Rømer ansat som skovrider, og han gik til opgaven med stor energi. Han indrettede planteskoler, såede og plantede, fik gravet grøfter - og han solgte træ og også tørv fra moserne for at dække nogle af udgifterne. Det helt afgørende var, at skoven blev indhegnet, så de græssende dyr kunne holdes ude. Det meste af det imponerende Almindingsgærde findes stadig. Der var stærk modstand mod at plante skov, for bønderne mistede dermed retten til at lade dyrene græsse. Det viste sig imidlertid at skoven voksede udmærket, og Hans Rømer blev ganske populær. Der blev senere rejst en mindeobelisk for ham i den gamle planteskole.

Efter 1850 blev resten af den fælles græsning i Højlyngen udskiftet. Meget blev til skov - Almindingen voksede og sogneplantagerne blev anlagt. Resten blev til landbrugsejendomme.

I dag er der kun spredte rester af Højlyngen tilbage. Lyngens frø kan dog overleve længe i jorden, og der kommer ofte lyng igen, når man fælder den gamle skov.

Vestporten til Gamleborg - Se tur 1.

Terræn

Den vestlige del er kuperet og jordlaget er mange steder tyndt. Klippen ligger højt og kan ses i de smukke sprækkedale. Her findes øens højeste punkt Rytterknægten (162 meter). Her er mange søer og moser med usædvanligt rent og klart vand. Den østlige del er mere jævn, leret og vandlidende. Klippen ligger dog også højt her.

Klima

Den centrale del af Bornholm ligger højt (100-150 meter over havet), og klimaet er derfor meget anderledes end ude ved kysterne. Her er koldere - årstemperaturen er næsten 1/2 grad lavere, og nedbøren er 750 mm om året mod 550 mm i Rønne.

Skyerne tvinges op, og det giver regn og tåge. Sneen ligger længe, og foråret kommer senere.

Naturskov

Naturskov er skove, som får lov at ligge urørt hen eller som drives med gamle driftsformer. Især langs Ekkodalen findes naturskov. Her er træerne efterkommere af de træer som selv er indvandret. Her findes en blandingsskov af vintereg, avnbøg, lidt lind, røn og en del kirsebær. På Ekkodalens sider ses ene, som er et tegn på at Almindingen tidligere blev afgræsset – den overlever her, hvor trævæksten ikke kan skygge den ihjel.

Kulturskov

Det meste af skoven er menneskeskabt. Skoven blev især plantet til med rødgran og andre nåletræer, som stadig dækker den største del af arealet. Nåletræerne vokser godt, men de store stormfald i 1956, 1967, 1981 og 1999 har givet tab og skuffelser, og derfor plantes de ikke så meget mere. Her findes også store arealer med eg og bøg. Bøgen forekommer ikke naturligt på øen, men blev indført kort efter 1800. Mange steder vokser den godt, og man kan se nye smukke bøgetræer, der har sået sig selv. Jordbunden er for fattig til ask og kirsebær, som kun trives få steder, men der er plantet eg på store arealer i de senere år.

Dyre- og planteliv

Som på mange øer er der relativt få dyre- og plantearter på Bornholm. Råvildt blev genindført omkring 1885, og Almindingen har i dag en stor bestand. Større hjortevildt findes ikke længere her - det sidste kron dyr blev skudt for ca. 200 år siden. Også ræven var her tidligere, men den blev udryddet af sygdommen skab omkring 1990. Mange almindelige pattedyr mangler. Bortset fra undslupne mink findes mårfamilien ikke, og her er hverken muldvarp eller mosegrise. Til gengæld findes mange af flagermuse-arterne.

I dag gøres der meget for at give naturen bedre betingelser, bl.a. er der kommet flere vandhuller, og nogle af grøfterne er lukket. Desuden afgræsses store arealer til glæde for de lave planter. Også mange fugle har haft glæde af den naturpleje der finder sted i området. F.eks yngler tranen i dag i de fleste større moser.

Vandreture i området

Kortet viser fem forslag til vandreture (længde 3-7 km). Hvor turene ikke følger skovvejene kan der være vanskeligt at gå. Mange steder er det muligt at vælge en skovvej i stedet for stien gennem terrænet. Skovvejene kan også med fordel benyttes, hvis du f.eks. har barnevogn med. Du kan læse mere om turene på de følgende sider.

Tur I - Lilleborg og Rokkestenen

Begynd f.eks. ved Christianshøjkrøen eller vejtrekanten ved 14 km-stenen på landevejen Rønne-Svaneke. På turen kan du opleve:

Hallebakken med naturskov af vintereg og avnbøg.

Rømersminde er en obelisk som minde for skovrider Hans Rømer, som genrejste Almindingen. Her ses også stengærdet om planteskolen og Rømers planteskolehus med massive kampestensvægge. Thuja'erne er rester af en bevoksning fra 1911.

Gamleborg og Lilleborg. Gamleborg er den ældste stenbygning vi kender på Bornholm. I vikingetid (750-1050 e.Kr.) og tidlig middelalder (1050-1150 e.Kr.) var den centralt beliggende borg øens hovedfæstning og kongsborg. Det vides ikke med sikkerhed, hvem der opførte den 27.000 m² store borg på den 270 x 110 m store, klippeforhøjning i Almindingen. En engelsk rejseberetning fra omkring år 890 fortæller, at Bornholm på den tid havde egen konge - måske

var han Gamleborgs grundlægger? Mere sikkert er, at borgen var i brug i såvel Kong Harald Blåtand's (940-986) og Knud den Hellige's (1080-1086) regeringstid.

Kong Svend Grathe (1146-57) afgang i 1149 størstedelen af Bornholm til kirken. Tre af Bornholms fire herreder overgik til ærkebispens i Lund og kongens indflydelse og besiddelser begrænsede sig herefter til vestdelen af øen med Rønne herred. Hermed var grundlaget for den efterfølgende etablering af ærkebispesædets store borg "Hammershus" fra begyndelsen af 1200-tallet på nordspidsen af øen lagt. Det er i lyset heraf, at overflytningen af kongens borg fra Gamleborg til Lilleborg skal ses.

Lilleborg ligger strategisk velplaceret på en 16 m høj og isoleret klippeknode. Da borgen blev bygget var klippen omgivet med vand og mose til alle sider. Der var kun forbindelse til fastlandet via en enkelt adgangsvej fra øst, og der er fundet spor efter en pælebro med risfletning. I forhold til Gamleborg var den nye borg således langt lettere at forsvare og den krævede derfor heller ikke så stort et mandskab.

Stenkrogevejen snor sig mellem rødgran, som er plantet efter stormfaldene i 1956 og 1967.

Kohullet er en af de sureste søer i Almindingen.

Rokkestenen er en vandreblok på ca. 7 tons, som blev efterladt af isen for ca. 10.000 år siden. Efter sagnet hviler den på en diamant, og det er derfor den kan rokke. I nærheden findes en anden vandreblok Munken, som ikke kan rokke.

Tur II - Ekkodalen

Begynd turen ved Springbakkehuset eller ved parkeringspladsen i Ekkodalen. På turen kan du opleve:

Almindingsgærdet, sat af skovrider Rømer i 1805-09.

Loklippen med fortrinlig udsigt over Vallensgårds Mose, Aakirkeby og hele Sydbornholm.

Ekkodalen - øens største sprækkedal. På skrænterne ses en næsten 200 år gammel fredet skov af vintereg blandet med avnbøg, røn, lind og lidt enebær. Her er rigtig mange liljekonvaller ved pinsetid. Et gammelt navn for stedet er Styrtbakkerne, måske fordi man tidligere ofrede mennesker ved at styrte dem ud fra klippen.

Rytterknægten er øens højeste punkt (162 m) med Kongemindet, et stentårn rejst i 1856 til minde om Frederik den Syvende og Grevinde Danners besøg få år forinden. Skoven voksede dog og tog udsigten, så i 1899 blev tårnet forhøjet med et stålstillads (184 m).

Arnager-kællingernes frokoststen blev efter overleveringen brugt af de fattige fiskerkoner fra Arnager, når de sankede brænde i Almindingen.

Tur III - De skjulte søer

Begynd ved skovfogedstedet Segenus, 12,5 km fra Rønne. Huset ligger ved et af de gamle led til Almindingen. De gamle ledsten med Rømers og Frederik den Sjettes navnetræk ses endnu ved landevejen. På turen kan du opleve:

Almindingen

Signaturforklaring

- Offentlig vej
- Skovvej, motorkørsel ikke tilladt
- Skovvej, motorkørsel tilladt
- Stier
- Dige
- Løvskov
- Nåleskov
- Eng
- Ager
- Mose
- Skov, privatejet
- Bebygget areal
- Have
- Sø
- Klippegrund
- Parkering
- Bålplads
- Fugletårn
- Fiskeri tilladt
- Toilet
- Restaurant
- Skovlegeplads
- Udsigtspunkt
- Vandrehjem
- Seværdighed
- Shelter
- Mountainbike rute
- Statsjet ejendom
- Privatejet ejendom
- Klipper
- Grusgrav
- Kæmpehøj, roser
- Afmærkede vandruter
- Cykelvej

